

Eens.... Molenheide – Honderd jaar vliegveld Gilze-Rijen
Heemkringtentoonstelling op zondag 4 april weer te zien

Ooit gehoord van vliegveld Nerhoven of van vliegveld Molenheide? En wist u dat er ooit een Flietherhorst Gilze-Rijen is geweest? Bezoek op Paaszondag 4 april bij Heemkring Molenheide de tentoonstelling *Eens ....Molenheide – Honderd jaar vliegbasis Gilze-Rijen*.

Met voorwerpen, uniformen, krantenartikelen, verhalen, héél veel foto's en video's schetst de Gilze en Rijense heemkring een beeld van de (voor)geschiedenis van het honderdjarige vliegveld, dat altijd veel impact op het reilen en zeilen in de gemeente heeft gehad. Hieronder alvast een voorproefje.

Op een stukje Brabantse grond, niet ver van Gilze en Rijen werd op 27 juni 1909 geschiedenis geschreven. De directeur van een jubilerende suikerfabriek in Etten-Leur, S.C.J. Heerma van Voss, besloot het veertigjarig bestaan van de fabriek met een vliegtuigvlucht te vieren. De eerste vlucht boven Nederland. De Franse aviateur Graaf De Lambert steeg tegen de avond met zijn Wright-tweedekker op, om een vluchttijd van 3½ minuut te realiseren.

OUDESTE VLEGVELD VAN NEDERLAND

Niet lang na deze vlucht richtte de NV Eerste Nederlandsche Vliegvereening de eerste eigen Nederlandse vlietschool in Gilze en Rijen op. De vlietschool kreeg de naam van de plaats van vestiging: Vlietschool Molenheide. Koningin Wilhelmina verleende hieraan bij Koninklijk besluit van 11 maart 1910 haar goedkeuring. Hiermee werd de toenmalige Molenheide het oudste vliegveld van Nederland. Luchtvaartpionier Heinrich van der Burg werd directeur.

VLEGWEEK

Heinrich van der Burg van de vlietschool op Gilze-Rijen in 1912

Tot dan toe moesten piloten in spé voor hun (dure) opleiding naar het buitenland. Nu konden ze dicht bij huis terecht. Op 29 juli 1910 vond de eerste vlucht vanaf de Molenheide plaats. De N.V. Eerste Nederlandsche Vliegvereening organiseerde meteen ook al een vliegweek, die op 27 augustus van datzelfde jaar begon. De afgifte van een drank- en horecavergunning door de burgemeester van Gilze en Rijen, getuigt hiervan. Pioniers als Bakker en Mulder maakten als eersten in Nederland hun brevetvlucht en deden dat op de Molenheide.

NOODLANDINGEN

Tijdens de historische Europese Rondvlucht van 1911 maakten dertien vliegmachines hier op 26 juni de voorgeschreven tussenlanding op hun traject van Soesterberg naar Brussel. Onder ongekend grote belangstelling natuurlijk. Iedere keer als een vlieger in aantocht was, werd een smeulend houtvuur opgerakeld, zodat de vlieger aan de hand van de rook de windrichting kon bepalen. De Fransman Tabuteau maakte waarschijnlijk de eerste noodlanding in deze contreien. Kort nadat hij

weer van de Molenheide was opgestegen, moest hij weer naar beneden en landde hij netjes in een roggeveld aan de Chaamseweg, vlakbij het huidige eetcafé Den Brooij. Toen het mankement was verholpen en enkele bereidwillige boeren een strook onrijpe rogge hadden afgemaaid, steeg de Fransman weer net zo makkelijk op om zijn luchtreis naar Brussel voort te zetten. Ook aviateur Le Lasseur moest met zijn Blériot een noodlanding maken. Hij deed dat bij Alphen.

MILITAIRE LUCHTVAART

De Molenheide genoot in de vliegwereld dus al een zekere bekendheid op het moment dat de aanleg van vliegveld Soesterberg nog maar nauwelijks (1910-1911) was begonnen.

Per 1 juli 1913 werd de Luchtvaartafdeling (als onderdeel van de Landmacht) op Soesterberg gevestigd. Daarmee deed de militaire luchtvaart voorgoed zijn intrede. Ook op de Molenheide kreeg die vanaf dat moment de overhand.

Toen luitenant Versteegh op 11 augustus 1913 en de daarop volgende dagen vanaf de Molenheide in een Farman-toestel opsteeg, heerste er nog vrede in Europa. Zij het een gewapende vrede. Hij maakte verkenningsvluchten voor de legermanoeuvres van dat moment.

Op 26 augustus van dat jaar werd in Tilburg de Internationale Tentoonstelling voor Nijverheid, Handel en Kunst geopend. Een van de publiekstrekkingen was een vliegwedstrijd tussen de aviateurs Heinrich van der Burg en Jan Olieslagers. Zij startten op vliegveld Molenheide. Wie zou het eerst boven het feestterrein verschijnen? Het was de Blériot van Olieslagers die deze race winnend afsloot. Nauwelijks een paar dagen later was Olieslagers met zijn Blériot weer in het nieuws, toen hij op 31 augustus zijn eigen hoogterecord van 800 naar 1020 meter verbeterde.

Bij de bevolking waren al deze wedstrijden en recordpogingen niet echt populair. De mensen vonden het in veel gevallen maar roekeloze waaghazerij. Het geldt dat ermee gemoed was, kon beter ergens anders voor gebruikt worden.

EERSTE WERELDOORLOG

Minder dan een jaar later, op 4 augustus 1914, brak de Eerste Wereldoorlog uit. Al snel werd het grootste deel van het gemobiliseerde Veldleger in West en Midden-Brabant samengetrokken. Het hoofdkwartier zat in Oosterhout. Vanaf dat moment kozen alleen nog maar militaire vliegtuigen – steeds vaker en steeds meer verschillende – het luchtruim vanaf de Molenheide. Ze maakten verkenningsvluchten langs het Belgisch grensgebied. En ook bij de militaire rondvlucht op 6 maart 1916 werd de Molenheide aangedaan.

Het kwam bovendien meermalen voor, dat een verdwaald vliegtuig van de oorlogvoerenden op ons grondgebied landde. In zo'n geval werden de bemanningsleden steeds geïnterneerd en voor zover bruikbaar, werden de vliegtuigen meestal aangekocht en toegevoegd aan de Militaire Luchtvaartafdeling in Soesterberg. Vanaf beginjaren twintig werd het opstijgen en landen van militaire vliegtuigen op de Molenheide een vrijwel dagelijks beeld. In de aangrenzende dorpen trok het nog nauwelijks de aandacht. Of het moest om kunstvluchten of formatievliegen gaan.

TENTOONSTELLING

De tentoonstelling van de heemkring laat een en ander over deze vroege geschiedenis zien. Behalve Vliegveld Molenheide kende Gilze en Rijen vóór de Tweede Wereldoorlog ook nog Vliegveld Nerhoven. Beide vliegvelden lagen langs de toenmalige weg van Rijen naar Gilze. Molenheide aan de westkant, Nerhoven aan de oostkant. Het waren de Duitsers die ze na 1940 samenvoegden tot

Fliegerhorst Gilze-Rijen. Overigens gaat de heemkring in haar tentoonstelling nog veel verder terug in de tijd en stipt ook de nog oudere geschiedenis aan. In de omtrek van de vliegbasis zijn in de loop van de tijd immers altijd veel militairen gelegerd geweest. Tijdens de Tachtigjarige oorlog bijvoorbeeld, waarvan restanten op Verhoven in Gilze gevonden zijn, en rond de Tiendaagse veldtocht (1830/1831). Onder andere de (beruchte) Vrijwillige Jagers van Van Dam.

WO II

Behalve tijdschriftartikelen over de eerste vlucht vanuit Gilze-Rijen in 1910, zijn er allerlei voorwerpen uit de jaren dertig, waaronder een snotpiek, die op olie de landingsbaan moest verlichten. Ook de foto van een Fokker F III, die vroeger bij Café Tuitelaars op de vliegbasis hing, hangt nu bij de heemkring.

En dan is er natuurlijk 1940-1945. De invloed van de Tweede Wereldoorlog op het vliegveld en de dorpen eromheen is groot geweest. De heemkring laat er van alles over zien. Een miniatuur van een U5 bijvoorbeeld, een Duits vliegtuig dat op Gilze-Rijen vloog, met de handgeschreven vliegboeken en de geheime nummers er nog bij. Maar ook is er documentatie over het vliegtuigongeluk van een Henkel HE 111 bij De Kronen in Gilze op 5 september 1940, waarbij elf slachtoffers vielen. En dan zijn er nog allerlei andere materialen uit de oorlog, zoals verlichting van de landingsbaan of een stuk zeemijn. Wrakstukken van vliegtuigen werden gebruikt voor andere materialen zoals een (veger en) blik en een camerabox. Er is aandacht voor de gesneuvelde Engelse militairen, die op het kerkhof in Gilze liggen. Allerelei materiaal ook van Prinsenbos, waar de Duitsers gebouwen voor de manschappen hadden neergezet. Na Dolle Dinsdag hebben inwoners van de gemeente daar massaal spullen weggehaald. Serviesgoed in de vitrine getuigt er nog van. Dat de Duitsers met Dolle Dinsdag op de vlucht sloegen, berustte eigenlijk op een misverstand. Er werd gezegd dat de geallieerden al bij de stad Breda waren. In werkelijkheid ging het om De Stad Breda, een café nog net over de grens in België.

Onderdelen vliegbasis

Dan zijn er natuurlijk de vitrines met materialen van na de oorlog. Ze vertellen het verhaal over onderwerpen als de Rijksluchtvaartschool, de komst van de straaljagers, de zweefvliegclub en natuurlijk de helikopters. De Apache, de Alouette, de Cougar en de Chinook, ze zijn er allemaal in miniatuur of op foto te zien.

Een rijkge vulde expositie dus, waarvoor de heemkring versterking van vrijwilligers van De Traditiekamer van de vliegbasis kreeg.

Bezichtigen

Belangstellenden kunnen voor deze tentoonstelling aanstaande zondag 4 april van 14.00 uur tot 17.00 uur terecht in Heemerf 't Oude Raadhuis, Nieuwstraat 22 in Gilze. De tentoonstelling is tot en met december 2010 iedere eerste zondag van de maand (met uitzondering van augustus) te bezichtigen. De toegang is gratis. Bezoekers met rolstoel of rollator kunnen via de zij-ingang naar binnen. Groepen kunnen voor een bezoek buiten de openingstijden een afspraak maken (e-mailadres: secr@heemkringmolenheide.nl). Voor meer informatie over de Gilze en Rijense Heemkring Molenheide kunt u terecht op de nieuwe website www.heemkringmolenheide.nl